

مؤسسه علمی آموزشی
فرهیختگان راه دانش

روانشناسی رشد

درسنامه - نکات کلیدی - تست های فصل به فصل

مؤلف: مهدی زمانی
کارشناسی ارشد روانشناسی
جواد مؤمنی
کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی

به نام خالق

روان شناسی رشد

تألیف و گردآوری:

مهدی زمانی

«کارشناسی ارشد روان شناسی» جواد

مؤمنی

«کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی»

مقدمه:

مؤسسه علمی آموزشی فرهیختگان راه دانش با هدف ارائه کیفی ترین خدمات آموزشی و با تلاش گسترده توانست مجموعه‌ای از خدمات آموزشی را که از نظر علمی، به روز بودن مطالب، پوشش دادن مطالب رفرنس‌ها و بازدهی در زمره بهترین‌ها است ارائه دهد.

مشاوره و پشتیبانی تحصیلی:

مشکل عدیده ای که بیشتر داوطلبان با آن مواجه هستند و هر ساله با وجود صرف هزینه‌های مالی و زمان زیاد نمی توانند در آزمون قبول شوند به این دلیل می‌باشد که داوطلبان آگاهی کافی از منابع مطالعاتی، روشهای مطالعه و مرور مطالب صحیح، روشهای تست زنی و مدیریت زمان را ندارند بنابراین مؤسسه فرهیختگان جهت تحکیم رسالت خود که همواره ارتقاء کیفیت آموزش بوده است جمعی از برترین مشاورین و رتبه‌های تک رقمی را به خدمت گرفته است تا با ارائه منابع مطالعاتی کاربردی، آموزش روش‌های مطالعه و مرور مطالب هر درس، نحوه تست‌زنی صحیح و برنامه مطالعاتی روزانه و هفتگی به داوطلبان، آنها را از سردرگمی درآورده و با ایجاد انگیزه و تمرکز در داوطلبان سبب موفقیت آنها در آزمون گردد.

بسته‌های آموزشی مؤسسه:

بسته‌های آموزشی که به داوطلبان ارائه می‌گردد حاصل ماه‌ها تلاش بی پایان گروه علمی مؤسسه (که ترکیبی از رتبه‌های تک رقمی دکتری و کارشناسی ارشد و اساتید دانشگاه‌های تهران) می‌باشد که با در نظر گرفتن منابع وزارت بهداشت تالیف گردیده است. در این بسته‌ها تلاش شده است که درسنامه به صورت شرح جامعی از دروس ارائه گردد و جهت تفهیم بیشتر مطالب، نکات کلیدی منابع وزارت بهداشت و نکات تستی سوالات کنکور سال‌های اخیر نیز به درسنامه اضافه گردیده است و جهت محک و خودآزمایی داوطلبان، تست‌های هر فصل همراه با پاسخنامه گنجانده شده است. به این ترتیب بسته‌های آموزشی مؤسسه فرهیختگان را از نظر پوشش دادن سرفصل‌های آزمون به مجموعه‌ای کم نظیر تبدیل نموده به نحوی که داوطلب با مطالعه و جمع‌بندی بسته‌های آموزشی مؤسسه همراه با مطالعه منابع وزارت بهداشت براحتی پاسخ‌گوی بیشتر سوالات کنکور خواهد بود. بسته‌های آموزشی مؤسسه هر سال ویرایش و به روز گردیده و نکات، مطالب و تست‌های جدید نیز به آن اضافه می‌گردد.

آزمونهای آزمایشی :

داوطلبان رشته‌های مختلف بایستی جهت محک و خودآزمایی خود و جمع‌بندی مطالب بایستی برنامه ریزی مطالعاتی صحیح داشته باشند. مؤسسه با در نظر گرفتن شرایط داوطلبان مختلف اقدام به برگزاری آزمون‌های آزمایشی ۷ مرحله‌ای و ۳ مرحله‌ای در ۲۸ رشته نموده است.

۲ نکته بارزی که آزمون‌های آزمایشی موسسه فرهیختگان را از دیگر موسسات متمایز می‌نماید این است که در آزمون‌های آزمایشی موسسات دیگر، سوالات زبان به صورت جامع و کلی طرح می‌گردد که این موضوع سبب سردرگمی داوطلبان گردیده و داوطلبان نمی‌دانند مطالعه درس زبان انگلیسی را از کدام منبع مطالعاتی شروع کنند، به همین دلیل اکثریت قریب به اتفاق داوطلبان مطالعه درس زبان را رها نموده و این موضوع لطمه بزرگی به داوطلب وارد می‌کند به نحوی که ممکن است داوطلب در چندین درس یک رشته تسلط کافی داشته باشد و در آزمون اصلی نیز درصدهای خوبی را کسب کرده باشد ولی با توجه به اینکه درس زبان را مطالعه نکرده معمولاً این درس را سفید و یا درصد بسیار ضعیفی کسب نماید که این مقوله سبب عدم قبولی داوطلب با وجود شایستگی‌های علمی وی می‌گردد. موسسه فرهیختگان جهت برطرف نمودن این مشکل و چه بسا معضل، اقدام به ارائه طرح درس و سرفصل زبان انگلیسی در آزمون‌های آزمایشی خود نموده تا داوطلبان بتوانند با برنامه ریزی صحیح مطالعه زبان انگلیسی (که ضریب بالایی دارد) را انجام داده و دچار سردرگمی نشوند، این روش سبب می‌شود که داوطلب با طبقه بندی مبحثی، درس زبان را مطالعه نمایند.

نکته دوم اینست که فواصل زمانی آزمون‌های آزمایشی (۴ مرحله طبقه بندی و ۳ مرحله جامع) با توجه به حجم مطالب تنظیم گردیده است، تا داوطلب بتواند با مطالعه بدون استرس و صحیح و مرور و جمع بندی مطالب به آمادگی کامل دست یابد. **داوطلبان می‌توانند بعد از ثبت نام جزوه روش‌های مطالعه صحیح، روشهای مرور و تست‌زنی را به صورت رایگان از موسسه دریافت نمایند.**

کلاسهای آمادگی :

با توجه به این که بیشتر دانشجویان در دانشگاه به دلیل ساعات کلاسی کم، موفق به یادگیری مطالب دروس تخصصی نمی‌شوند و با مطالعه چند باره جزوات نیز، بسیاری از نکات برای آنها قابل فهم و یادگیری نمی‌باشد. موسسه فرهیختگان با در نظر گرفتن شرایط داوطلبانی که امکان استفاده از کلاس‌های آمادگی حضوری را ندارند اقدام به تهیه و تدوین DVDهای آموزشی (با استفاده از تدریس اساتید برتر دانشگاه‌های تهران) در دروس مختلف نموده است. سبک تدریس در این کلاس‌ها بمانند کلاس‌های حضوری شامل شرح درس، نکته گویی و حل تست می‌باشد.

داوطلبان رشته‌های مختلف می‌توانند جهت بهره‌گیری از خدمات آموزشی موسسه (بسته‌های آموزشی، آزمون‌های آزمایشی، کلاس‌های آمادگی و مشاوره و پشتیبانی تحصیلی) می‌توانند به نمایندگی‌های سراسر کشور مراجعه نموده و یا با دفتر مرکزی موسسه ۲۴ ۹۵ ۹۷ ۶۶ - ۰۲۱ تماس حاصل فرمایند.

امید است که در سایه حق تعالی و بهره‌مندی از تلاش خود و خدمات آموزشی موسسه شما عزیزان به موفقیت‌های بزرگتری دست یابید.

با آرزوی موفقیت

مدیریت موسسه فرهیختگان راه دانش

مؤسسه علمی آموزشی
فرهیختگان راه دانش

تاریخچه، نظریه و راهبردهای پژوهشی

مباحث اساسی

عواملی که باعث جذابیت مطالعه رشد در این روزها شده است عبارتند از: کنجکاوی علمی و همچنین فشارهای اجتماعی برای بهبود زندگی افراد.

پژوهش در مورد رشد کودک به اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیستم بر می گردد اما تغییرات در مورد رشد بزرگسالی، پیری و تغییر در روند زندگی در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ پدیدار شدند.

نظریه، یک رشته اظهارات منظم و منسجم است که رفتار را توصیف می کند، توضیح می دهد و پیش بینی می کند. نظریه ها به دو دلیل ابزار های مهمی هستند. اولاً چارچوب منظمی برای مشاهدات ما تامین می کنند و ثانياً مبنای دقیقی برای اقدام عملی هستند. نظریه های علمی باید حاوی دو ویژگی باشند: اول تایید علمی و دوم اینکه بادوام و تکرار پذیر باشند.

مباحث اساسی رشد به سه دسته تقسیم می شود

۱- رشد پیوسته است یا ناپیوسته؟

دیدگاهی که رشد را پیوسته می داند تفاوت بین بالغ و نابالغ را صرفاً به مقدار یا پیچیدگی مربوط می داند و تفکر را نیز پیوسته می داند یعنی فرایند افزودن تدریجی مهارت های یکسانی که از همان ابتدا وجود داشته اند (رشد یک مرحله ای).

اما دیدگاه رشد ناپیوسته رشد را فرایندی می داند که به موجب آن روش های تازه و متفاوت درک کردن دنیا و پاسخ دادن به آن در زمان های خاصی پدیدار می شوند (رشد مرحله ای، نسبتاً ناگهانی و پلکانی)

نکته: مرحله عبارتست از تغییر کیفی در تفکر، احساس و رفتار کردن که دوره های خاص رشد را مشخص می کند.

۲- رشد یک دوره دارد یا چند دوره؟

نظریه پردازان مرحله ای (ناپیوسته) فرض می کنند افراد در هر جایی زنجیره رشد یکسانی را طی می کنند.

۳- طبیعت یا تربیت؟

منظور از طبیعت همان استعدادهای فطری زیستی است. این افراد بر ثبات تاکید می کنند. منظور از تربیت نیروهای پیچیده مادی و اجتماعی است که بر بدن و تجربیات روانشناختی ما قبل و بعد از تولد تاثیر می گذارند. این افراد بر انعطاف پذیری و تجربیات اولیه تاکید می کنند.

• دور نمای عمر: دیدگاهی متعادل

امروزه پژوهشگران رشد را به صورت سیستمی پویا در نظر می گیرند. رویکرد اصلی سیستم های پویا دیدگاه عمر است که شامل چهار فرض اساسی است:

۱-رشد دایمی است

در این دیدگاه هیچ دوره سنی مهم تر از دوره دیگری نیست و در هر دوره تغییر در سه زمینه کلی روی می دهد:

بدنی، شناختی و هیجانی/ اجتماعی

۲- چند بعدی و چند جهتی است

چند بعدی یعنی اینکه آمیزه پیچیده ای از نیروهای زیستی، روانشناختی و اجتماعی بر آن تاثیر دارند. چند جهتی به این معناست که اولاً رشد به بهبود عملکرد محدود نیست بلکه در هر دوره ای با افت و خیز همراه است و ثانیاً علاوه بر اینکه در طول زمان چند بعدی است، در هر زمینه رشد نیز چند جهتی است.

۳- بسیار انعطاف پذیر است

پژوهشگران عمر تاکید دارند که رشد در تمام سنین انعطاف پذیر است. انعطاف پذیری به معنای توانایی سازگار شدن موثر در صورت وجود مخاطراتی برای رشد است.

۴- و چندین نیروی تاثیرگذار با هم بر آن تاثیر دارند.

طبق دیدگاه عمر رشد تحت تاثیر نیروهای چندگانه زیستی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی قرار دارد.

• تاثیرات مربوط به سن

رویدادهایی که قویاً با سن ارتباط دارند و بنابراین می توان پیش بینی کرد که چه موقعی اتفاق می افتند و چه مدت ادامه می یابند. این رویدادها تحت تاثیر عوامل زیستی قرار دارند اما آداب اجتماعی نیز می توانند تاثیرات مربوط به سن را ایجاد کنند مثل شروع مدرسه در هفت سالگی یا گرفتن گواهینامه در ۱۸ سالگی. تاثیرات مربوط به سن در کودکی و نوجوانی متداول ترند.

• تاثیرات مربوط به تاریخ

تاثیرات مربوط به تاریخ توضیح می دهند که چرا افرادی که تقریباً در یک دوره به دنیا آمده اند (همدوره‌ها) شباهت‌هایی با هم دارند که آنها را از کسانی که در دوره‌های دیگر به دنیا آمده اند متمایز می‌کنند. نمونه‌های آن عبارتند از: بیماری‌های همه گیر، جنگ‌ها، دوره‌های رونق و رکود و ...

تاثیرات مربوط به سن و تاریخ هنجاری هستند زیرا بر تعداد زیادی از افراد به شیوه‌ای مشابه تاثیر می‌گذارند.

• تاثیرات غیرهنجاری

رویدادهای غیرعادی هستند که فقط برای یک یا چند نفر اتفاق می‌افتند و از جدول زمانبندی قابل پیش‌بینی تبعیت نمی‌کنند.

امروزه در رشد بزرگسالان تاثیرات مربوط به سن ضعیف تر شده اند و تاثیرات غیرهنجاری قوی تر شده‌اند. اما سن کماکان سازمان دهنده قدرتمند تجربیات روزمره است.

در کل دیدگاه عمر بجای یک مسیر رشد، روی چندین مسیر و پیامدهای بالقوه تاکید دارد.

● مبناهای تاریخی

نظریه های امروزی رشد حاصل قرن ها تغییر در ارزش های فرهنگی غرب، تفکر فلسفی و پیشرفت علمی هستند. در قرون وسطی کودکی را دوره هایی مجزا از بزرگسالی در نظر می گرفتند و در قرن ۱۶ عقیده پیوریتان ها به گناهکاری ذاتی به این دیدگاه منجر شد که کودکان بطور فطری شرور و لجوج هستند.

● **جان لاک:** کودکان را بصورت لوح سفید در نظر داشت که تجربه شخصیت آن ها را شکل می دهد. او رشد را بصورت پیوسته در نظر داشت که از احتمال چند دوره رشد و تغییر در سنین بعدی بخاطر تجربیات جدید حکایت دارد. در این دیدگاه کودک به صورت منفعل انگاشته می شود.

● **ژان ژاک روسو:** او کودکان را بصورت وحشی های اصیل در نظر داشت که بطور طبیعی از موهبت درک درست و غلط و برنامه ای فطری برای رشد منظم و سالم برخوردارند. فلسفه او فلسفه ای کودک محور بود. فلسفه او دو مفهوم بانفوذ دارد. ۱. مرحله ۲. رشدی اشاره دارد که بصورت ارثی تعیین شده و بطور طبیعی شکوفا می شود. او رشد را به صورت فرایندی ناپیوسته و مرحله ای در نظر داشت که طبیعت آن را برنامه ریزی کرده است.

فلسفه بزرگسالی و پیری را تننس و کاروس مطرح کردند. تننس به علت ها و دامنه تفاوت های فردی، درجه ای که می توان رفتار را در بزرگسالی تغییر داد و تاثیر روند تاریخی بر روند زندگی پرداخت. کاروس ۴ دوره در روند زندگی را مطرح کرد: کودکی، جوانی، بزرگسالی و پیری. پیری را علاوه بر دوره افول دوره پیشرفت می دانست و بر چند جهتی بودن و انعطاف پذیری رشد تاکید کرد.

● **داروین:** پیشگام بررسی علمی کودک است که نظریه تکامل را ارائه داد. این نظریه بر دو اصل تاکید می کند. انتخاب طبیعی و بقای اصلح. تاکید او بر ارزش سازگاران خاصیات بدنی و رفتار به نظریه های مهم رشد راه یافت.

● **دوره هنجاری:** عموماً جی استانلی هال را به عنوان بانی جنبش بررسی کودکی محسوب می کنند. هال و شاگردش گزل رشد را بصورت فرایندی در نظر گرفتند که بصورت ژنتیکی تعیین شده است. آن ها رویکرد هنجاری را مطرح کردند که بموجب آن از تعداد زیادی از افراد ارزیابی های رفتاری بدست می آید و برای نشان دادن رشد عادی میانگین های مربوط به سن محاسبه می شود. هال برای این کار از پرسشنامه استفاده کرد و گزل از طریق مشاهدات دقیق و مصاحبه با والدین این کار را انجام داد.

• نظریه های اواسط قرن ۲۰

■ دیدگاه روانکاوی

این دیدگاه بر تاریخچه زندگی منحصر به هر فرد تاکید دارد. طبق این دیدگاه افراد یک رشته مرحله‌ای را می‌گذرانند که در آنها با تعارضاتی بین سابق‌های زیستی و انتظارات اجتماعی روبرو می‌شوند. نحوه‌ای که این تعارضات حل می‌شود، توانایی افراد را در آموختن، کنار آمدن با دیگران و مقابله با اضطراب تعیین می‌کند. در نظریه فروید سه بخش شخصیت وجود دارد: نهاد که بزرگترین قسمت ذهن و منبع نیازها و امیال زیستی اساسی است. خود- قسمت هشیار و منطقی شخصیت- در اوایل نوباوگی پدیدار می‌شود تا تکانه‌های نهاد را در مکان و زمان مناسب تخلیه نماید و فراخود که بین ۳ تا ۶ سالگی از طریق تعامل با والدین شکل می‌گیرد و وظیفه آن رفع و رجوع بین درخواست‌های نهاد، دنیای بیرونی و وجدان است.

مراحل روانی جنسی فروید		
مرحله روانی-جنسی	دوره رشد	شرح
دهانی	تولد تا ۱ سالگی	فعالیت اصلی مکیدن
مقعدی	۱ تا ۳ سالگی	آموزش استفاده از توال
آلتی	۳ تا ۶ سالگی	عقده ادیپ- شکل‌گیری فراخود
نهفتگی	۶ تا ۱۱ سالگی	غرایز جنسی خفته هستند و فراخود بیشتر رشد می‌کند
تناسلی	نوجوانی	ظاهر شدن دوباره تکانه‌های جنسی و در صورت موفقیت مراحل قبلی به ازدواج، رابطه جنسی پخته، به دنیا آوردن فرزندان و بزرگ کردن آنها منجر می‌شود.

نظریه فروید اولین نظریه‌ای است که روی تاثیر رابطه اولیه والد و فرزند بر رشد تاکید کرد. محدودیت‌های نظریه فروید عبارتست از:

- تاکید بیش از حد بر احساسات جنسی
- بیماران او بیشتر از بزرگسالان ثروتمند بودند
- فروید کودکان را مستقیماً بررسی نکرد

• اریکسون

نظریه روانی اجتماعی اریکسون بر این نکته تاکید می‌کند که خود، صرفاً بین تکانه‌های نهاد و درخواست‌های فراخود میانجی‌گری نمی‌کند بلکه در هر مرحله نگرش‌ها و مهارت‌هایی را کسب می‌کند که باعث می‌شود فرد عضو فعال جامعه باشد. اریکسون برخلاف فروید بر عوامل فرهنگی نیز تاکید زیادی کرد.

مراحل روانی اجتماعی اریکسون همراه با مراحل روانی جنسی متناسب با آنها		
شرح	دوره رشد	مرحله روانی اجتماعی
بی اعتمادی زمانی ایجاد میشود که نوباوه مدت زیادی انتظار بکشد یا با آنها برخورد خشنی شود.	تولد تا ۱ سالگی	اعتماد در برابر بی اعتمادی (دهانی)
	۱ تا ۳ سالگی	خودمختاری در برابر شرم و تردید (مقعدی)
بازی وانمود کردن	۳ تا ۶ سالگی	ابتکار عمل در برابر احساس گناه (آلتی)
	۶ تا ۱۱ سالگی	سختکوشی در برابر احساس حقارت (نهفتگی)
پاسخ به سوال من کیستم و تشکیل هویت شخصی	نوجوانی	هویت در برابر سردرگمی هویت (تناسلی)
	اوایل بزرگسالی	صمیمیت در برابر انزوا
	میانسالی	زاینده‌گی در برابر رکود
	اواخر بزرگسالی	انسجام خود در برابر ناامیدی

خدمات روانکاوی: مهم‌ترین امتیاز آن تاکید بر تاریخچه زندگی منحصر به فرد شخص است. روش آنها روش مورد پژوهشی بود و پژوهش‌های زیادی در مورد رشد هیجانی و اجتماعی را برانگیخته است.

نقاط ضعف: دیگر در روند اصلی پژوهش رشد انسان قرار ندارد. به غیر از رویکرد مورد پژوهی سایر روشها را نادیده می‌گیرند و مفاهیم آن مبهم هستند.

● رفتارگرایی و نظریه یادگیری اجتماعی

طبق دیدگاه رفتارگرایی رویدادهایی که قابل مشاهده مستقیم هستند- محرک‌ها و پاسخ‌ها- ارزش بررسی کردن دارند. مهم‌ترین مفاهیم آن شامل شرطی سازی کلاسیک (همراهی محرک شرطی با محرک خنثی و ایجاد پاسخ شرطی) و شرطی سازی عامل (استفاده از تقویت و تنبیه) است.

نظریه یادگیری اجتماعی بندورا بر سرمشق‌گیری به عنوان منبع قدرتمند رشد تاکید دارد که به تقلید یا یادگیری مشاهده‌ای نیز معروف است. امروزه نظریه بندورا بیشتر بر شناخت یا تفکر تاکید دارد (نحوه‌ای که درباره خود و دیگران فکر می‌کنیم). کودکان از طریق تماشا کردن دیگران که خود را تحسین یا سرزنش می‌کنند و از

طریق بازخورد درباره ارزش اعمال خودشان، معیارهای شخصی برای رفتار و احساس کارایی را پرورش می دهند. این شناخت ها در موقعیت های خاصی پاسخ ها را هدایت می کنند.

خدمات و نقاط ضعف رفتارگرایی و نظریه یادگیری اجتماعی: تغییر رفتار از روش هایی تشکیل می شود که برای برطرف کردن رفتارهای ناخوشایند و افزایش رفتارهای خوشایند، شرطی سازی و سرمشق گیری را ترکیب می کند. از این شیوه برای مشکلاتی نظیر پرخاشگری، تاخیرهایی در رشد زبان و ترسهای شدید استفاده شده است. مهمترین انتقاد به این نظریه نادیده گرفتن مشارکت افراد در رشد خودشان است.

● نظریه شناختی رشدی پیاژه

پیاژه بیش از هر کس دیگری بر پژوهش در مورد رشد کودک تاثیر داشته است. طبق این نظریه کودکان با دستکاری و کاوش محیط خود بطور فعال آگاهی کسب می کنند. انطباق در نظریه او اهمیت فراوانی دارد و بدین معناست که ساختارهای ذهن نیز طوری رشد می کنند تا با دنیای بیرونی بهتر سازگار شوند. به عقیده پیاژه کودکان سرانجام در جریان تلاش های خود برای رسیدن به تعادل بین ساختارهای درونی و اطلاعاتی که در محیط خود با آنها روبرو می شوند این عقاید نادرست را اصلاح می کنند.

مراحل رشد شناختی پیاژه		
مرحله	دوره رشد	شرح
حسی حرکتی	تولد تا ۲ سالگی	استفاده از حواس و حرکات برای کاوش محیط
پیش عملیاتی	۲ تا ۷ سالگی	استفاده از نمادها- رشد زبان- بازی وانمود کردن (تفکر نمادی اما غیرمنطقی)
عملیات عینی	۷ تا ۱۱ سالگی	سازماندهی اشیاء در طبقات و زیرطبقات
عملیات صوری	۱۱ سالگی به بعد	استدلال پیچیده و انتزاعی

روش تحقیق پیاژه استفاده از روش بالینی روانکاو و مصاحبه های بالینی بازپاسخ بود. از لحاظ عملی نظریه پیاژه به شکل گیری فلسفه های آموزشی و برنامه هایی که بر یادگیری اکتشافی و تماس مستقیم با محیط تاکید می کنند کمک کرد.

محدودیت ها:

- توانایی های نوباوگان و کودکان را دستکم گرفته است.
- تاکید بر اینکه یادگیری اکتشافی بهترین راه برای کمک به رشد است. (عملکرد کودکان در مسائل پیاژه با آموزش بهتر می شو (۴)
- عدم توجه کافی به تاثیرات اجتماعی و فرهنگی

■ تاکید بر اینکه بعد از نوجوانی تغییرات شناختی مهمی رخ نمی دهد.

● پردازش اطلاعات

این دیدگاه ذهن انسان را بصورت سیستم دستکاری کننده نماد ها در نظر می گیرد که اطلاعات از طریق آن جریان می یابند. این پژوهشگران برای ترسیم مراحل که افراد برای حل کردن مسائل و انجام دادن تکالیف طی می کنند معمولاً از نمودارهای گردشی استفاده می کنند. دو مدل پردازش اطلاعات وجود دارد: ۱. بررسی مهارت های کودکان در یک یا چند تکلیف ۲. شرح سیستم شناختی انسان در کل از نظر دیدگاه پردازش اطلاعات رشد پیوسته است.

□ مهمترین نقطه قوت این رویکرد تعهد آن نسبت به روش های تحقیق دقیق است.

معایب:

- ۱- در کنارهم گذاشتن عناصر تفکر به صورت نظریه ای جامع مشکل دارند.
 - ۲- جنبه هایی از شناخت را که خطی و منطقی نیستند نادیده می گیرد.
 - ۳- بیشتر پژوهشهای آن در آزمایشگاه اجرا شده است.
- زمینه تحقیقاتی جدید در این زمینه علم اعصاب شناختی مربوط به رشد است که رابطه بین تغییرات در مغز و پردازش شناختی و الگوهای رفتار فرد در حال رشد را بررسی می کنند.

● کردارشناسی و روانشناسی رشد تکاملی

کردارشناسی به ارزش سازگاران یا بقای رفتار و تاریخ تکامل آن مربوط می شود. منشا آن نظریه داروین است و شالوده آن را لورنز و نیکوتین برگن ریختند. آنها مفهوم نقش پذیری را ارائه کردند که در دوره محدود رشد صورت می گیرد. این مشاهدات به مفهوم دوره بحرانی در رشد انسان منجر شد. دوره بحرانی مدت زمان محدودی است که در آن فرد از لحاظ زیستی آمادگی دارد تا رفتارهای سازگاران خاص را فرا گیرد اما به حمایت محیط تحریک کننده نیاز دارد.

جان بالبی با الهام از مشاهدات نقش پذیری ، نظریه کردارشناسی را در مورد آگاهی از رابطه والد و فرزند بکار برد. روانشناسی رشد تکاملی سعی دارد از ارزش سازگاران توانایی های شناختی، هیجانی و اجتماعی هنگامی که با افزایش سن تغییر می کنند آگاه شود. منافع انتخاب تکاملی رفتار در نیمه اول زندگی بیشتر است زیرا بقا، تولید مثل و فرزندپروری موثر را تضمین می کند.

● نظریه اجتماعی فرهنگی ویگوتسکی

این دیدگاه بر نحوه ای که فرهنگ - ارزش ها، عقاید، آداب و رسوم و مهارت های گروه اجتماعی - به نسل بعدی انتقال می یابد تمرکز می کند. به عقیده ویگوتسکی تعامل اجتماعی - مخصوصاً گفتگوهای یاری بخش با اعضای آگاه تر جامعه - برای اینکه کودکان شیوه های تفکر و رفتار کردن را که فرهنگ جامعه را تشکیل می دهد فراگیری کنند، ضروری هستند.

ویگوتسکی رشد شناختی را بصورتی که جامعه میانجی آن است در نظر گرفت. به نظر او کودکان در معرض تغییرات مرحله ای خاصی قرار می گیرند.

محدودیت ها:

۱- جنبه زیستی رشد را نادیده گرفت.

۲- کمتر از سایر نظریه پردازان بر توانایی های کودکان در شکل دادن رشد خودشان تاکید کرد.

• نظریه سیستم های بوم شناختی برونفن برنر

این نظریه فرد را بصورتی در نظر می گیرد که درون سیستم پیچیده ای از روابط رشد می کند که چندین سطح از محیط پیرامون بر او تاثیر می گذارند.

• **ریزسیستم:** عمیق ترین سطح محیط است که از فعالیت ها و الگوهای تعامل در محیط های نزدیک تشکیل می شود. از نظر برونفن برنر تمام روابط در این سطح دو جهتی هستند و شامل فرد، مهد کودک یا مدرسه، خانواده نزدیک و منطقه بازی و محله می باشد. بطور مثال تعامل مابین کودک و والدین.

• **میان سیستم:** ارتباط بین ریز سیستم ها را در بر می گیرد. بطور مثال رابطه مابین خانواده فرد و مدرسه

• **برون سیستم:** از موقعیت های اجتماعی تشکیل می شود که فرد در حال رشد را در بر نمی گیرد ولی بر تجربیات در موقعیت های نزدیک تاثیر می گذارد. همانند دوستان و اعضای خانواده گسترده یا خدمات رفاهی جامعه.

• **کلان سیستم:** بیرونی ترین سطح مدل برونفن برنر است. این سطح موقعیت خاصی نیست بلکه از ارزش ها، قوانین، آداب و رسوم و امکانات تشکیل می شود.

برونفن برنر بعد زمانی مدل خود را سیستم زمانی نامید. تغییرات زندگی می توانند هم از بیرون و از درون فرد ناشی شوند.

• روشهای پژوهش رایج

روش های رایج عبارتند از : مشاهده منظم ، گزارش شخصی (پرسشنامه و مصاحبه)، روش بالینی یا موردپژوهی و قوم نگاری

■ **مشاهده طبیعی:** زمانی است که وارد محیط طبیعی می شویم و رفتار مورد علاقه را ثبت می نماییم.

امتیاز مهم آن این است که پژوهشگران می توانند رفتارهای روزمره ای را که امیدوارند توضیح دهند، مستقیماً ببینند.

نقطه ضعف مهم آن این است که همه افراد از فرصت برابر برای نشان دادن رفتاری خاص در زندگی روزمره برخوردار نیستند.

- **مشاهده ساخت دار:** در این مشاهده پژوهشگر موقعیتی آزمایشی را ترتیب می دهد که رفتار مورد علاقه را برانگیخته می کند طوری که هر آزمودنی برای نشان دادن آن پاسخ، فرصت برابری داشته باشد.
- **گزارشات شخصی:** آنها از مصاحبه های نسبتاً بی ساخت تا مصاحبه های بسیار ساخت دار، پرسشنامه ها و آزمون ها گسترش دارند.

پژوهشگران در مصاحبه بالینی برای بررسی نقطه نظرهای آزمودنی از شیوه گفتگوی انعطاف پذیر استفاده می کنند.

مصاحبه دو امتیاز مهم دارد: ۱. به افراد امکان می دهد تا افکار خود را بصورتی آشکار سازند که تا حد امکان به نحوه ای که در زندگی روزمره فکر می کنند نزدیک باشد. ۲. مقدار زیادی اطلاعات را در زمان کوتاهی فراهم می کند. مهم ترین نقطه ضعف آن در وابستگی آن به دقت افراد، توانایی کلامی و قدرت بیان افراد و همچنین انعطاف پذیری آن است.

- **موردپژوهی:** پیامد نظریه روانکاوی است و اطلاعات زیادی را درباره یک نفر از طریق مصاحبه ها، مشاهده ها و گاهی نمرات آزمون گردآوری می کند. این روش برای بررسی افرادی مناسب است که از نظر تعداد معدود و از نظر خصوصیات بسیار متفاوت هستند.

☆ **امتیاز:** شرح حالهای مشروح و اطلاعات با ارزش

محدودیت: ۱. اطلاعات نامنظم و ذهنی ۲. احتمال سوءگیری پژوهشگر ۳. تعمیم پذیری پایین

- **قوم نگاری:** پژوهشگرانی که می خواهند بوسیله آشنا شدن با شیوه زندگی کودکان و بزرگسالان از معنی فرهنگی رفتار آنها آگاه شوند از قوم نگاری استفاده می کنند که از انسان شناسی اقتباس شده است. این پژوهش عمدتاً کیفی و توصیفی است. محدودیت های این روش شامل دخالت ترجیحات نظری پژوهشگر و عدم تعمیم پذیری است

● **طرح های پژوهش عمومی**

- **طرح همبستگی:** در این طرح پژوهشگران اطلاعاتی را درباره افراد، معمولاً در شرایط طبیعی گردآوری می کنند بدون اینکه تجربیات آنها را تغییر دهند. بعداً روابط خصوصیات آزمودنی ها را با رفتار یا رشد آن ها بررسی می کنند. نقطه ضعف عمده این طرح عدم نتیجه گیری علت و معلولی از این طرح است. در این طرح از ضریب همبستگی برای بررسی روابط استفاده می کنند که از نظر ارزش بین +۱ تا -۱ گسترش دارد. بزرگی یا اندازه عدد نیرومندی رابطه را نشان می دهد. همبستگی صفر نشان می دهد که رابطه ای وجود ندارد. علامت عدد (+ یا -) به جهت رابطه اشاره دارد. علامت + یعنی وقتی یک متغیر افزایش پیدا می کند، متغیر دیگر نیز افزایش پیدا می کند. علامت منفی نشان می دهد که وقتی یک متغیر افزایش می یابد دیگری کاهش می یابد.

■ **طرح آزمایشی:** این طرح امکان پی بردن به علت و معلول را می دهد. در این طرح دو متغیر اصلی وجود دارد. متغیر مستقل، متغیری است که پژوهشگر انتظار دارد تغییراتی را در متغیر دیگر ایجاد کند. متغیر وابسته متغیری است که پژوهشگر انتظار دارد تحت تاثیر متغیر مستقل قرار داشته باشد.

● طرح های آزمایشی تغییر یافته

■ **آزمایش های میدانی:** در این طرح پژوهشگران از فرصت هایی برای گماردن آزمودنی بطور تصادفی در شرایط آزمایشی آن هم در موقعیت های طبیعی سود می جویند.

■ **آزمایش های طبیعی یا شبه آزمایش:** در این طرح شرایطی که از پیش وجود دارند مانند محیط های خانوادگی یا کلاس ها با هم مقایسه می شوند. این تحقیقات فقط از این نظر با تحقیقات همبستگی تفاوت دارند که گروه های آزمودنی ها به دقت انتخاب شده اند تا تضمین شود که خصوصیات آنها تا حد امکان مشابه باشند.

● طرح هایی برای بررسی رشد

■ **طرح طولی:** در این طرح آزمودنی ها را بارها بررسی می کنند و در حالی که آنها بزرگ می شوند تغییرات مورد توجه قرار می گیرند.

امتیازات: ۱. الگوهای مشترک و تفاوت های فردی در رشد مشخص می شود. ۲. روابط بین رویداد های قبلی و بعدی و رفتار مشخص می شود.

نکته: اثر گلوله برف: به موجب آن کودکان پاسخ هایی را در بزرگسالان و همسالان برانگیخته می کنند که گرایشات آن ها را نگه می دارند. بطور مثال با کودکان عصبانی بصورت تند برخورد می شود.

نقاط ضعف: ۱. خروج آزمودنی ها از تحقیق ۲. تاثیرات تمرین و افزایش عملکرد ۳. تاثیرات همدوره (عدم کاربرد برای دوره های دیگر)

■ **طرح مقطعی:** در این طرح گروهی از افراد که از نظر سن تفاوت دارند ، در مقطع زمانی یکسانی بررسی می شوند. این طرح راهبرد کارآمدی برای توصیف گرایشات مربوط به سن است.

نقاط ضعف: ۱. شواهد مربوط به رشد را در سطح فردی در اختیار نمی گذارد. ۲. تاثیرات همدوره

■ **طرح های زنجیره ای:** در این طرح ها چند طرح مقطعی و طولی مشابه را در زمان های مختلف اجرا می کنند.

● حقوق آزمودنی ها در پژوهش

(۱) محافظت از آسیب

(۲) رضایت آگاهانه

(۳) امور شخصی (پنهان ماندن هویت)

(۴) آگاهی از نتایج تدابیر سودمند

سوالات روانشناسی رشد

۱. روش مطالعه پیاژه با کدام یک از گزینه های زیر مطابقت دارد؟ (۸۵-۸۶)
 - (۱) تطبیقی
 - (۲) آماری
 - (۳) بالینی
 - (۴) تجربی
۲. مرحله سوم رشد روانی جنسی فروید با کدام مرحله رشد روانی اجتماعی اریکسون هم زمان است؟ (۸۵-۸۶)
 - (۱) ابتکار در مقابل احساس گناه
 - (۲) کارایی در مقابل احساس حقارت
 - (۳) خودمختاری در مقابل شک و تردید
 - (۴) هویت در برابر سردرگمی
۳. کارمند شرکتی از مدیر شرکت و قوانین دست و پاگیری که برای او وضع شده است، دائما شکایت می کند. او در کدام مرحله رشد روانی جنسی فروید تثبیت شده است؟ (۸۵-۸۶)
 - (۱) دهانی
 - (۲) مقعدی
 - (۳) آلتی
 - (۴) تناسلی
۴. دیدگاه ویگوتسکی در مورد رشد به کدام محورها مبتنی است؟ (۸۶-۸۷)
 - (۱) اجتماعی - شناختی
 - (۲) اجتماعی - فرهنگی
 - (۳) زیست - بوم شناختی
 - (۴) روانی اجتماعی
۵. کدام یک از فرض های زیر در رابطه با نظریه چرخه زندگی صادق است؟ (۸۶-۸۷)
 - (۱) توالی مراحل رشد تابع ریش می باشد.
 - (۲) هر مرحله رشد متأثر از جهش های مراحل قبل است
 - (۳) فرهنگ عامل تعیین کننده توالی مراحل رشد است
 - (۴) در مراحل رشد نقطه بحران وجود ندارد.
۶. در کدام یک از اصول زیر پیاژه و اریکسون با هم مشابه اند؟ (۸۶-۸۷)
 - (۱) تداوم مراحل رشد تا سالمندی
 - (۲) اصل اپی ژنیک
 - (۳) تعمیم تمایلات جنسی کودک به تمام مراحل
 - (۴) تقدم فرهنگ بر منطق در مراحل رشد
۷. نظریه پرداز موافق فرض های ژان پیاژه در مورد مراحل شناختی مدعی است که هر مرحله چگونه است؟ (۸۶-۸۷)
 - (۱) کلیه افراد به آن می رسند.
 - (۲) کاملاً تحت عوامل فطری مشخص می شود.
 - (۳) از لحاظ کیفی از دیگر مراحل متفاوت است.
 - (۴) می تواند از دیگر مراحل در یک بعد کیفی متفاوت باشد.

- ۱- گزینه «۳» صحیح است.
- ۲- گزینه «۱» صحیح است.
- ۳- گزینه «۲» صحیح است.
- ۴- گزینه «۱» صحیح است.
- ۵- گزینه «۱» صحیح است.
- ۶- گزینه «۲» صحیح است.
- ۷- گزینه «۴» صحیح است.